

## МІХУРНИЦЯ СУДЕТСЬКА (ПУХИРНИК СУДЕТСЬКИЙ)

*Cystopteris sudetica* A.Braun et Milde (*Rhizomatopteris sudetica* (A.Braun et Milde)  
A.P.Khokhr.)

Родина Міхурницеві — Cystopteridaceae

**Природоохоронний статус виду**  
Неоцінений.

### Наукове значення

Євразійський гірсько-лісовий реліктовий вид з диз'юнктивним ареалом.

### Ареал виду та його поширення в Україні

Окремі локалітети в Середній та Сх. Європі, на Кавказі, в Зх. Сибіру, на Далекому Сході. В Україні — Карпати (гірські масиви Горгани, Черногора, Чивчино-Гринявські гори, Мармарош, Закарпатське передгір'я), Опілля (зрідка, диз'юнктивно). Адм. регіони: Ль, Ів, Зк, Чц.

### Чисельність та структура популяцій

Відомо лише дві нечисленні популяції. Структура популяцій не досліджена.

### Причина зміни чисельності.

Руйнування біотопів.



### Умови місцезростання

Зрідка росте в поясі гірських лісів: букових, ялицевих і літогенних смерекових лісів та в субальпійському поясі на затінених скелях і кам'янистих схилах у тріщинах, на осипах та погано розвинених бурових лісових ґрунтах. Мезофіт. Сциофіт.

### Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина 20-40 см заввишки. Кореневище повзуче. Вайі поодинокі, широко обернено-яйцеподібні або широко трикутні, загострені, тричі пірчасторозсічені, без залозок. Нижні сегменти коротші за розташовані вище зубчики третього порядку, тупуваті. Покривець залозистий, спори бобоподібні, з

дрібно горбочкуватою зернистою скульптурою екзиви. Спороносить в липні-серпні. Розмножується спорами і вегетативно.

### Режим збереження популяцій та заходи з охорони

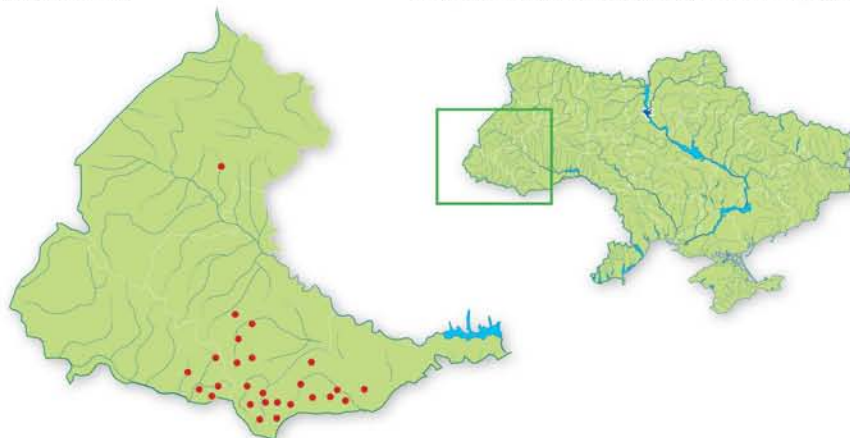
Охороняється в ПЗ «Горгани». Потребує режиму абсолютної заповідності та заказного. Заборонено порушення місцезростань.

### Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

### Господарське та комерційне значення

Сприяє стабілізації екосистем петрофітного типу.



### Основні джерела інформації

Екофлора України, 2000; Малиновський, Царик, Кияк, Нестерук, 2002; Флора европейской части СССР, 1974; Хорология флоры Украины, 1986.

Автор: В.В. Протопопова  
Фото: Ю.В. Клімук

## ВУДСІЯ АЛЬПІЙСЬКА

*Woodsia alpina* (Bolton) S.F.Gray (*Acrostichum alpinum* Bolton)

Родина Вудсієві — Woodsiaceae

**Природоохоронний статус виду**  
Зникаючий.

### Наукове значення

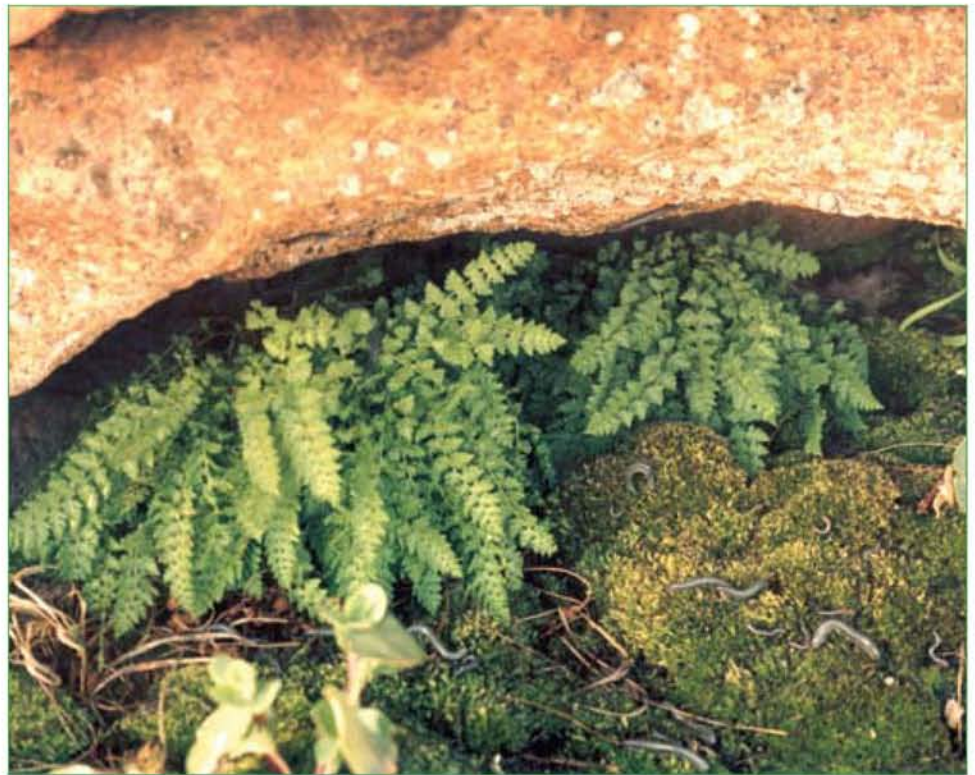
Рідкісний аркто-альпійський реліктовий вид з диз'юнктивним ареалом.

### Ареал виду та його поширення в Україні

Арктична зона, Скандинавія та гірські системи (Альпи, Піреней, Апенніни, Судети, Урал, Кавказ), Зх. та Сх. Сибір, Пн. Америка з іррадіаціями на рівнину на виходах кристалічних порід. В Україні — поодинокі місцезростання в Карпатах та Приазовській височині («Кам'яні Могили»). Місцезнаходження на Поліссі (м. Житомир) не підтверджено, можливо наводилися помилково. Адм. регіони: Ів, Зк, Дц.

### Чисельність та структура популяцій

Найбільша популяція приурочена до виходів Українського кристалічного щита («Кам'яні Могили») представлена у вигляді локальних невеликих (до 20–30 см) куртин, розміщених групами під нависаючими скелями. Популяції в Карпатах не досліджено.



### Причини зміни чисельності

Вузька екологічна амплітуда, стенотопні умови зростання.

### Умови місцезростання

У затінених ущелинах виходів кристалічних порід, угруповання кл. *Asplenietea trichomanis*. Облігатний петрофіт, ацидофіл, карбонатоб.

### Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. Трав'яний короткокореневищний багаторічник, ваї до 15 см висотою, двічі пірчаторозсічені, кінцеві сегменти яйцеподібні біля 1 см діаметрі, опушені з нижнього боку довгими волосками. Утворює густі дернини. Спори овально-еліптичні,

великозморшкуваті, у спорангіях на ніжках, зібрані в округлі соруси, які майже суцільно вкривають нижню поверхню трофофілів (вай). Спороносить у липні–серпні. Розмножується спорами та вегетативно.

### Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняють у відділенні «Кам'яні Могили» Українського степового ПЗ. Заборонено порушення умов місцезростання, збирання рослин.

### Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

### Господарське та комерційне значення

Декоративне, ґрунтоформує.

### Основні джерела інформації

Екофлора України, 2000; Панова, 1974; Ткаченко, Дідух, Генів та ін., 1998; Флора Европейской части СССР, 1974; ЧКУ, 1996.



## ВУДСІЯ ЕЛЬБСЬКА

*Woodsia ilvensis* (L.) R. Br.  
(*Acrostichum ilvense* L.)

Родина Вудсієві — Woodsiaceae

Природоохоронний статус виду  
Зникаючий.

Наукове значення

Реліктовий голарктичний вид.

Ареал виду та його поширення в Україні

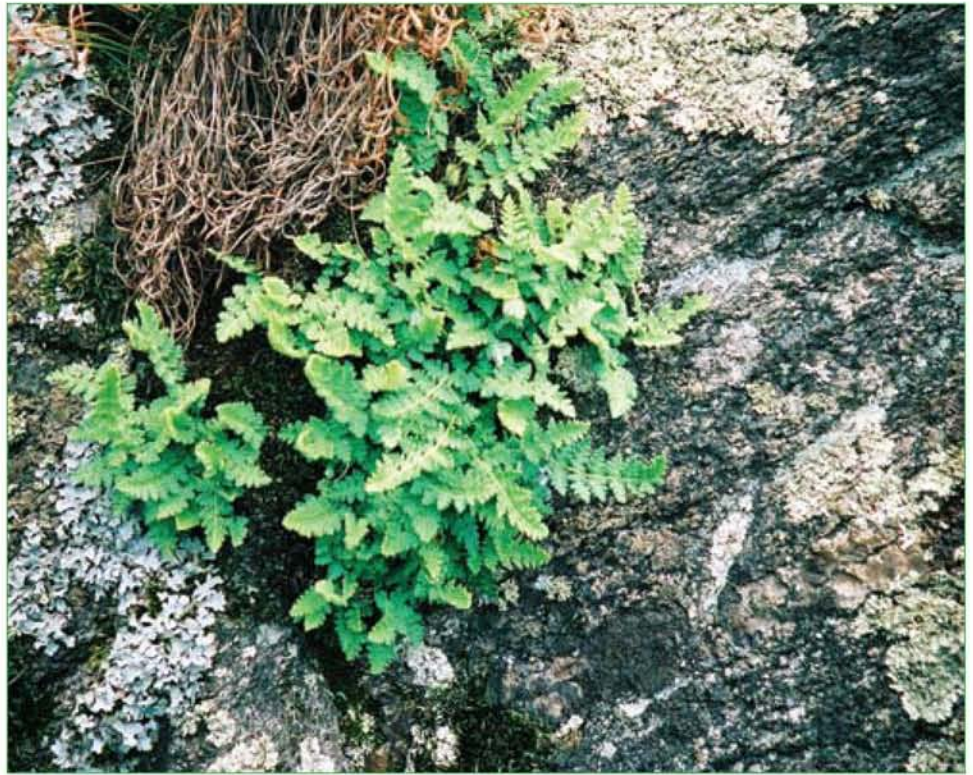
Центральна Європа, Скандинавія, Зх. та Сх. Сибір, Середня Азія, Далекий Схід, Пн. Америка. В Україні — поодинокі місцезнаходження в Карпатах та Центральному Поліссі. Адм. регіони: Жт, Зк.

Чисельність та структура популяцій

Біля м. Житомира наявні дві локальні популяції, у яких кількість екземплярів зменшується. Стан популяцій в Карпатах невідомий. Може гібридизувати з *W. alpina*, але ці гібриди (триплоїд *W. × gracilis* (Lawson) Butters) в Україні невідомі.

Причини зміни чисельності

Рекреаційне навантаження та видобуток граніту, вузька екологічна амплітуда.



Умови місцезростання

У трохи затінених розщелинах скель, утворених кислими породами Українського кристалічного щита (угруповання класу *Asplenietea trichomanes*). Мезофіт, хазмофіт, ацидофіл.

Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина до 20 см заввишки. Формує розетку вай, що відходять від короткого кореневища. Пластинка вайї з подовжено-яйцеподібними сегментами першого порядку, з 3–7 парами бічних лопатей, звужених до верхівки. Черешок і пластинка густо опушення бурими лусочками та членистими волосками. Спороносить у липні-вересні. Розмножується спорами.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняють в пам'ятці природи «Скеля Крашевського» біля м. Житомира. Необхідний контроль за популяціями, виявлення нових локалітетів та забезпечення їх охороною. Заборонено несанкціоноване збирання рослин (у тому числі гербаризацію), порушення умов місцезростання (у т.ч. видобуток каміння).

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Декоративне, придатний для культивування на кам'яних субстратах.



Основні джерела інформації

Екофлора України, 2000; Орлов, 2005; ЧКУ, 1996.

Автор: Т.Л. Андрієнко

Фото: О.О. Орлов

## АНОГРАМА ТОНКОЛИСТА

*Anogramma leptophylla* (L.) Link (*Polypodium leptophyllum* L.)

Родина Геміонітидові — Hemionitidaceae

**Природоохоронний статус виду**  
Зникаючий.

### Наукове значення

Європейсько-середземноморський вид на пн. межі ареалу.

### Ареал виду та його поширення в Україні

Субтропічні і помірно теплі області: Атлантична Європа, Середземномор'я, Зх. та Сх. Закавказзя, гірський Туркменістан (Копетдаг), в Україні — Пд. берег Криму (г. Аю-Даг, Кастель), Керченський п-ів (на сх. від с. Золоте, Каралар). Адм. регіон: Кр.

### Чисельність та структура популяцій

Кількість особин коливається від декількох десятків до 5–6 сотень, залежно від вологозабезпеченості. На г. Аю-Даг налічується до 500, на г. Кастель — близько 50, на Керченському п-ові (Каралар) — близько 650 особин. В останньому місцезнаходженні рослини трапляються поодинокі, а також групами, які нараховують від 20 до 140 особин.

### Причини зміни чисельності

Вузька еколого-ценотична амплітуда, коливання вологозабезпеченості, антропогенний вплив. На г. Кастель екотопи інтенсивно руйнуються при будівництві доріг та розробці кар'єрів будівельного матеріалу.

### Умови місцезростання

На магматичних інтрузивних відслоненнях кислих, нейтральних та основних порід, у



тріщинах і нішах, під нагромадженням порфірових і габбро-діабазових брил, де накопичується вологий дрібнозем. Часто росте разом з печіночниками. Угруповання класу *Aspleniea trichomanis*. Ксеромезофіт.

### Загальна біоморфологічна характеристика

Терофіт. Озимий однорічник 15–25 см заввишки, вегетує з вересня по липень. Вайї диморфні, тонкі, ніжні, перетинчасті, голі, на червонувато-бурих черешках без зчленування. Пластинки стерильних вай ниткоподібні з віялоподібними частками, спороносних — яйцеподібно-ланцетні, тричі пірчасті з обернено-яйцеподібно-клиноподібними надрізними частками. Соруси довгасті, розміщені вздовж вторинних жилок, зливаються

між собою, покривець відсутній. Спори бурі, тетраедрично-кулясті з трьома смужками. Гаметофіт багаторічний, з бульбоподібним виросом, що містить поживні речовини, за рахунок яких переносять період з несприятливими умовами. Спороносить в липні. Розмножується спорами та вегетативно.

### Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняють в заказнику загальнодержавного значення «Аю-Даг». Заборонено несанкціоноване збирання рослин, гербаризацію, знищення місцезростань, проведення будівництва та розробку кар'єрів.

### Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

### Господарське та комерційне значення

Протиерозійне, декоративне.

### Основні джерела інформації

Вахрушева, 1995; Голубев, Ена, Сазонов, 1984; Екофлора України, 2000; Красная книга СССР, 1984; Сазонов, 1986, 1997; Флора европейской части СРСР, 1974; ЧКУ, 1996.

Автори: Л.П. Вахрушева, В.В. Протопопова,  
О.В. Сазонов  
Фото: В.В. Савчук

